

Onderwerp Bestedingsvoorstel budgetten monumenten en
archeologie 2017

Steller C.J. van Haften

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 367 8228

Bijlage(n) 3

Ons kenmerk 6288908

Datum 12-04-2017

Uw brief van

Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

Deze brief gaat over de voorgenomen besteding van de door u gereserveerde middelen voor erfgoed. Omdat erfgoed in toenemende mate méér is dan de optelsom van monumentenzorg en archeologie hebben we ervoor gekozen de beide programma's gezamenlijk aan u voor te leggen (bijlagen 1 en 3). Vooruitlopend op de nieuwe erfgoednota die we rond de zomer aan u voorleggen brengen we de toenemende breedte van het werkveld en een paar belangrijke thema's daarin graag onder uw aandacht. Naast de wettelijke erfgoed zorg-taken bij beschermde monumenten en de archeologie, is dat onder meer gemeentebreed de inbreng van cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening, door middel van de ontsluiting van alle erfgoed informatie via de Cultuurhistorische WaardenKaart (CWK) en de voorgenomen uitbouw van het Groninger Monumenten Fonds (GMF) als voertuig voor herstel en revitalisering van minder rendabel erfgoed. Om u te laten zien dat het erfgoedwerk veel meer inhoudt dan het realiseren van beide in de bijlagen opgenomen programma's geven we u hiervan vast een voorproefje.

Naar een breed gemeentelijk erfgoedbeleid

Dat erfgoed belangrijk gevonden wordt door de Stadgers bleek recent nog uit de Stadspanel-enquete 'Wat vindt de Stadger (van) erfgoed'. Dit uitte zich niet alleen in de relatief grote respons (ruim 3600 tegen gemiddeld 2000 a 2500), maar ook in de eenduidigheid van de reacties op de verschillende vragen, bijna allemaal in de orde van rond de 90%. Waar wij nog dachten uit te moeten leggen dat erfgoed meer is dan monumenten en archeologie, bleken de respondenten dat allang te vinden, getuige de waardering voor historisch groen, weg- en waterstructuren. Bij de top-10 monumenten in de stad bijvoorbeeld, staat het Noorderplantsoen op 3 en het Stadspark op 9. De Stadger lijkt kortom een geweldige ambassadeur voor een breed erfgoedbeleid.

Voorsorteren op de Omgevingswet

Een van de belangrijkste thema's voor de toekomst betreft het voorbereidende werk voor de brede integrale weging van cultuurhistorische waarden ten opzichte van andere omgevingswaarden. Dit is nodig om e.e.a. op te kunnen nemen in het toekomstige omgevingsplan. Als uitvloeisel van de Modernisering Monumentenzorg (MoMo) uit 2010 vraagt het rijk dit overigens al sinds 2012 van ons: weging van de (on)beschermde cultuurhistorische waarden in alle bestemmingsplannen.

Twee voormalige gemeentelijke havenkranen, die nu langs het Eemskanaal bij de Hunzehaven staan. Onbeschermde jong erfgoed, dat mogelijk als aanjager bij de herontwikkeling van de havenpier kan worden gebruikt. Foto: Taco Tel.

Op grond van de komende Omgevingswet moet die weging van waarden op verschillende schaalniveaus plaatsvinden. Primair, maar nog vrij globaal, in de omgevingsvisie en vervolgens behoorlijk precies in het omgevingsplan (de gemeente-brede opvolger van de huidige bestemmingsplannen en alle verordeningen over de fysieke leefomgeving samen). Doel daarvan is vereenvoudiging van regelgeving en het voorkomen van mogelijke tegenstrijdigheden hierin. Het omgevingsplan vormt op zijn beurt het kader voor de al dan niet te verlenen omgevingsvergunning.

Vóór de invoering van de Omgevingswet willen we de onbeschermde erfgoedwaarden gemeentebreed laten inventariseren en waarderen. Vervolgens willen we ze ontsluiten via de Cultuurhistorische WaardenKaart (CWK) en van daaruit krijgen ze na integrale afweging een plek in het omgevingsplan.

Naast het sectorale spoor van de ruim 1400 beschermde rijks- en gemeentelijke monumenten (die overigens óók een plek in het omgevingsplan krijgen) komt er dus een meer gebiedsgericht ruimtelijk spoor waarin regels kunnen worden opgenomen over de wijze van omgaan met cultuurhistorisch waardevolle ensembles, gebieden en structuren. Wat en hoe iets beschermd wordt is, na belangenafweging, uiteindelijk een politieke keus

die landt in het omgevingsplan. Hierin kan de initiatiefnemer én zijn buurman straks per locatie zien wat de (bouw)mogelijkheden zijn.

Ook nu proberen we de cultuurhistorische waarden al zo goed mogelijk bij projecten en ontwikkelingen in te passen door deze in een zo vroeg mogelijk stadium in de afwegingen te betrekken. Dit heeft grote voordelen. Niet alleen kunnen de waarden hierdoor in de meeste gevallen beter behouden blijven, ze kunnen hierdoor ook beter zichtbaar en beleefbaar worden gemaakt. Een mooi voorbeeld hiervan is het 'inpassen' van de aangetroffen veenterp bij het fietspad Hegepad, tussen Groningen en Hoogkerk. Het recht door het landschap aangelegde fietspad slingert nu in een opvallende bocht om de veenterp heen. Door de 'inpassing' van de archeologische waarden in het plan kon een kostbare opgraving worden voorkomen, heeft het fietspad een verbijzondering gekregen en de 'onzichtbare' plek identiteit. Hiermee samenhangende kosten vindt u niet terug in de bestedingsprogramma's omdat we die kosten zien als integraal onderdeel van de projectkosten.

Groninger Monumenten Fonds

In het kader van het gemeentelijke Kanjerplan hebben we de afgelopen twee decennia ruim 50 herbestemmingen gerealiseerd. Eerst met de corporaties, vervolgens met de markt en wat de markt liet liggen met het hiervoor door ons opgerichte Groninger Monumenten Fonds (GMF). Na een langzame start heeft het GMF zijn diensten bewezen bij de revitalisering van het Prinsenhof, watertoren-noord, diverse kleinere projecten en recent bij de Schouwburg.

Instandhouding minder rendabel ergoed, foto: Taco Tel.

Wij zien het GMF als een ontwikkelpartij voor waardevol ergoed waarbij niet de hoogste rendementen gehaald kunnen worden. Maar wij kunnen van het GMF niet verlangen dat zij onrendabele projecten realiseert zonder over een goed functionerend financieel vliegwiel, een renderende portefeuille te beschikken. We bekijken dit jaar op welke wijze we het GMF kunnen ondersteunen om de hiervoor noodzakelijke schaalprong te maken.

De bestedingsprogramma's 2017

Naast de hiervoor aangestipte belangrijke thema's uit de nieuwe erfgoednota, blijft het traditionele instandhouden en revitaliseren van monumenten en het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek- en documentatiewerk natuurlijk gewoon doorgaan, omdat de wet dit van ons vraagt. Als inpassing van archeologische waarden geen optie is, bij de aanleg van rioleringen bijvoorbeeld, blijft een opgraving noodzakelijk.

De resultaten van een en ander worden publiek gemaakt in ons jaarboek *Hervonden Stad*, via de lokale media, op de Cultuurhistorische WaardenKaart en tegenwoordig ook op de twitteraccounts Archeologie050 en Erfgoed050.

- In bijlage 1 treft u het volledige programma monumenten 2017 aan,
- in bijlage 2 het overzicht van de uitgaven zoals ze in het monumentenprogramma 2016 uiteindelijk zijn gerealiseerd en
- in bijlage 3 vindt u de voorgenomen besteding van het budget archeologie 2017.

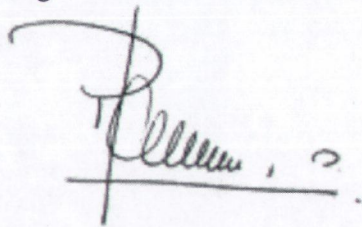
De uitgangspunten van het gemeentelijke monumentenbeleid zijn vastgelegd in de nota "Van ethiek naar strategie" (1995) en aanvullende nota's als het Gemeentelijke Kanjerplan (1996), de nota "Toen voor straks" (2000), de Herijking Monumenten-subsidiebeleid (2002), alsmede aanvullingen hierop in de jaarlijkse bestedings-programma's; voor de archeologie de nota "Archeologie op Groninger wijze" (2011).

Voor de periode 2015-2018 heeft u jaarlijks € 350.000 voor erfgoed beschikbaar gesteld, onderverdeeld in € 200.000 voor monumenten, € 100.000 (+ € 20.000 van het rijk) voor archeologie en € 50.000 voor de verder uitbouw van het Groninger Monumentenfonds (GMF).

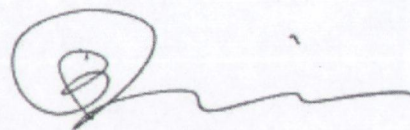
Tot slot verheugen wij ons op de komende gedachtewisseling over de nieuwe erfgoednota.

Wij verwachten u met het voorgaande voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

BIJLAGE 1: Bestedingsprogramma budget monumenten 2017

1. Inleiding

Voor u ligt het bestedingsprogramma voor het budget monumenten 2017. Het programma is gebaseerd op beleid zoals dat door de raad is vastgesteld in de monumentennota 'Van ethiek naar strategie' uit 1995, de nota 'Toen voor straks' uit 2000, de in 2002 vastgestelde nota Herijking Monumentensubsidiebeleid, alsmede kleinere aanpassingen zoals die in de jaarlijks door u vastgestelde bestedingsprogramma's zijn gemaakt.

Op grond hiervan kunnen de gemeentelijke middelen voor monumenten onder meer worden ingezet voor instandhouding en herstel van onrendabele monumenten, kan een bijdrage worden verleend aan bijzondere gevallen en voor het 'beter verbeteren' van gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden (gericht op het behoud van historisch waardevolle onderdelen) en kan ook cultuurhistorisch onderzoek en promotionele activiteiten hieruit worden gesubsidieerd. De subsidieverordening geeft in principe de grenzen aan waarbinnen subsidieverlening kan plaatsvinden.

Bijlage 2 geeft het overzicht van de definitieve besteding van het monumentenbudget 2016.

2. Vooruitblik op nieuwe erfgoednota

Op dit moment werken wij aan een nieuwe erfgoednota. Daarover hebben we u onder meer in de raadscommissie van september vorig jaar geïnformeerd. Tevens hebben we u met een brief dd. 8/12 2016 op de hoogte gebracht van de uitkomsten van een enquête via het Stadspanel. Hieruit bleek een groot draagvlak voor erfgoed, ook om erfgoed breder te zien dan we tot nu toe gewend waren. In het nieuwe erfgoedbeleid willen we daarom naast de bekende taken op het gebied van monumentenzorg en archeologie inzetten op een integrale afweging van cultuurhistorische waarden in ons ruimtelijke ordeningsbeleid. Daarmee sorteren we voor op de Omgevingswet en doen we wat de wetgever van ons vraagt: inventarisatie en waardering van nog onbeschermde erfgoedwaarden om ze af te kunnen wegen tegen andere belangen. In de raadscommissie van september willen we de conceptnota met u bespreken. Vooruitlopend daarop willen we in dit bestedingsprogramma vast budget reserveren voor de genoemde inventarisatie en waardering van nog onbeschermde erfgoedwaarden.

3. Beschikbaar budget in 2017

U heeft besloten uit het budget Intensiveringsmiddelen Wonen voor deze collegeperiode (2015 t/m 2018) jaarlijks € 350.000 beschikbaar te stellen voor Erfgoed, onder te verdelen in € 100.000 voor archeologie, € 200.000 voor monumenten (erfgoed boven het maaiveld) en € 50.000 voor de verdere ontwikkeling van het Groninger Monumenten Fonds (GMF).

In deze bijlage informeren wij u over ons bestedingsprogramma monumenten (€ 200.000) en over de voor het Groninger Monumenten Fonds gereserveerde € 50.000. Het jaarprogramma archeologie vindt u in bijlage 3.

4. Prioriteiten

In lijn met het collegeprogramma (H.10 Verrijken) hebben we de focus gericht op de inventarisatie en instandhouding van de cultuurhistorische waarden in Stad (identiteit, leef-, werk- en vestigingsklimaat), de publiekscant van het monumentenwerk (draagvlak, participatie en informatieverstrekking) en de beleidsonderdelen waarvan betrokken eigenaren en initiatiefnemers direct plezier hebben (ondersteuning bij instandhouding monumenten).

5. Criteria voor financiële ondersteuning en werkwijze

In de Nadere Regels Subsidies Gemeente Groningen, Hoofdstuk 8 Paragraaf 8.7 Beter verbeteren en Paragraaf 8.10 Revolverend fonds Monumenten zijn de kaders voor het kunnen verstrekken van financiële ondersteuning aangegeven. De hoogte van de te verlenen subsidie wordt bepaald aan de hand van de 'Leidraad bepaling subsidiabele kosten' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In die gevallen waarin voorgesteld wordt subsidie te verlenen zijn de in het bestedingsvoorstel genoemde bedragen richtbedragen, soms maximumbedragen op basis van de subsidieverordening.

Na vaststelling van het bestedingsvoorstel, moeten aanvragers in de loop van het jaar hun plannen concretiseren, zodat vóór het eind van het kalenderjaar de subsidiabele kosten kunnen worden vastgesteld en een subsidiebeschikking kan worden verleend. Projecten die in het bestedingsprogramma zijn opgenomen, worden op volgorde van indiening van uitgewerkte plannen gehonoreerd. Indien het beschikbare budget ontoereikend is, schuiven de laatst geconcretiseerde plannen door naar het volgend jaar.

Subsidiabel zijn kosten die gemaakt worden voor instandhouding van het monument: casco-herstel en herstel van historisch waardevolle onderdelen. Na voltooiing van de werkzaamheden wordt pas tot uitbetaling overgegaan na verantwoording van de uitgaven door middel van rekeningen en betaalbewijzen.

6. Invulling bestedingsvoorstel 2017

Zoals gebruikelijk is het voorstel in een aantal categorieën onderverdeeld. In het navolgende overzicht worden per categorie de subsidiepercentages, de projecten, de subsidie/financiering bedragen en zo nodig een toelichting gegeven.

(RM = rijksmonument; GM = gemeentelijk monument; BBP = beeldbepalend pand)

6.1 Kerken (alle RM)

Bijdrage van 25% in de subsidiabele kosten in aanvulling op een verkregen 50% subsidie beschikking Brim van het rijk. Het betreft een bijdrage in het onderhoud van deze (grote) onrendabele monumenten omdat wij ons mede verantwoordelijk voelen voor de instandhouding van deze voor de stad zo karakteristieke gebouwen. De te volgen rijksbeschikkingen betreffen dit jaar (voor zover reeds ontvangen) de navolgende kerkgebouwen (met daarachter de gemeentelijke bijdrage):

▪ Martinikerk	€ 5.735
▪ Der Aa-kerk	€ 13.764
▪ Nieuwe Kerk + toren	€ 23.222
▪ Kerk Middelbert	€ 3.315
▪ Oosterkerk, S.S. Rosensteinlaan 22	€ 4.931
▪ Hervormde kerk in Leegkerk, geen beschikking ontvangen	€ pm

▪ Lutherse kerk, Haddingestraat	€ 2.068
▪ Hoogkerk	€ 2.111
▪ St.Jozefkerk + toren en pastorie	€ 10.978
▪ Doopsgezinde kerk	€ 2.350
▪ Stefanuskerk Noorddijk + toren, geen beschikking ontvangen	€ pm
▪ Kerk Engelbert, geen beschikking ontvangen	€ pm
▪ Kerk Dorkwerd + toren	€ 3.051
▪ Zuiderkerk, geen rijksbeschikking ontvangen	€ pm
▪ Synagoge, Folkingestraat	€ 2.178
▪ Pelstergasthuiskerk	€ 5.818

Bijdrage kerken in aanvulling op Brim totaal ca: **€ 80.000,- + PM**

6.2 Molens (alle RM)

Voor molens moet in het Brim een 6-jaren onderhoudsplan worden opgesteld (60% subsidie met max. bijdrage van € 30.000 over een periode van 6 jaar). Het Brim is voor molens gelukkig iets ruimhartiger dan de vorige rijks subsidieregeling, maar overigens is het maximum bedrag dat gesubsidieerd kan worden nog steeds erg laag. Omdat we de instandhouding van deze karakteristieke, maar economisch volstrekt onrendabele monumenten belangrijk vinden, verlenen we de molens een subsidie van 30%, gebaseerd op de Brim-subsidiebeschikking. Dientengevolge is de gemeentelijke bijdrage maximaal €15.000 (30% van € 50.000) over een periode van 6 jaar. Gemeentelijke bijdrage per jaar:

▪ Wilhelmina (Noorderhogebrug)	€ 2.500
▪ Jonge Held (richting Leegkerk)	€ 2.500
▪ Zuidwendinger (achter Hoogkerk)	€ 2.500
▪ Noordermolen (noordoost van Noorddijk)	€ 2.500
▪ 't Witte Lam (zuidwest van Zuidwolde)	€ 2.500

Bijdrage aan de 5 molens in aanvulling op rijksregeling Brim totaal **€ 12.500**

6.3 Kanjers

Het in 1996 gelanceerde gemeentelijke Kanjerplan is een groot succes geworden. Sindsdien zijn meer dan 50 grote monumentale gebouwen herbestemd. Het laatste project in dit kader, Watertoren-noord, opende in 2014 zijn deuren voor het publiek. Vanwege de bezuinigingen nemen we vooralsnog geen nieuwe kanjerprojecten in behandeling.

Wel is een nieuw kanjerachtig project in beeld gekomen, Eemskanaal nz 48 (GM), Elevator Maatschappij Groningen (EMG). Dit roept de vraag op of we een vervolg op het kanjerplan moeten initiëren. Hierop komen we terug in de nieuwe erfgoednota.

Het gemeentelijk monument is door de gemeente verkocht aan een particulier. De herstelwerkzaamheden zullen primair worden ondersteund door een laagrentende lening uit het gemeentelijke revolverend fonds (Swm). Bijdrage **PM**

6.4 Bijzondere gevallen (40% subsidie op subsidiabele kosten, al dan niet als financiering, ofwel in enkele als zodanig benoemde gevallen een eenmalig bedrag)

Bij de volgende projecten (zg. moeilijke gevallen) wordt per project toegelicht waarom er een (extra) financiële steun nodig is.

- De Wijert-noord (door het rijk aangewezen wederopbouwwijk)

De Wijert-noord is één van de 30 naoorlogse gebieden die door het rijk is aangewezen als wijk van buitengewoon belang. In dat kader proberen wij samen met de corporaties en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de 'herkenbaarheid' van de kwaliteit van deze z.g. 'stempelwijk' bij de lopende wijkvernieuwing vast te houden. Het rijk heeft op onze aanvraag inmiddels 27.400 euro beschikbaar gesteld voor onderzoek. In aanvulling daarop zullen we in samenwerking met de Huismeesters ook nog een aanvraag indienen voor de realisering van een concreet project. Hiervoor is echter co-financiering nodig. Bijdrage: PM

- Lutherse kerk (RM)

Voor de Lutherse kerk (Haddingestraat) is een barok-orgel in de maak, de reconstructie van een verloren gegaan Arp Schnittger orgel. In de Lutherse kerk worden veel (barok)concerten gegeven. De ruimte heeft hiervoor een ideale akoestiek (de grote J.S. Bach was ook Lutheraan). Met behulp van fondsen en giften heeft men het geld voor het nieuwe orgel grotendeels bijeengebracht en het zal op 31/10 2017 in gebruik worden genomen. Bijdrage aan de borstwerkdeurtjes, naar voorbeeld van het beroemde Schnittger orgel in de Der A-kerk. Kenmerk van deze deuren is dat ze het wapen van de stad Groningen dragen: twee prachtige adelaars steken letterlijk uit het borstwerk. Bijdrage: 5000,-

- Stadhuis (RM)

Uitbreiding van het aantal zetels in de raadszaal is de aanleiding om te kijken naar (het functioneren van) het gebouw in zijn geheel. Vooruitlopend op besluitvorming hierover is het nodig daarvoor bouwhistorisch onderzoek te doen. Bijdrage: PM
NB. Deze kosten komen uiteindelijk in principe ten laste van het project.

- Oude Ebbingestraat 45 (RM)

Pand gebouwd in 1904-1905 naar ontwerp van de Groninger architect A.Th. van Elmpt in Art Nouveau-stijl. Zowel het interieur (indeling met vestibule, gang, kamer-en-suite, stucplafonds op bel-etage en verdieping, trappenhuis) als het exterieur zijn architectonisch rijk vormgegeven en gaaf bewaard gebleven. Thans nog het enige huis in de straat met een woongedeelte op de begane grond. Nieuwe eigenaren voeren een restauratie uit op een manier die afwijkt van wat gebruikelijk is op de vastgoedmarkt. Terugbrengen van: linnenbehang op bel-etage, kleurstelling in het hele pand, sjabloonwerk in de vestibule en gang, etc. Hiervoor worden veel niet fiscaal aftrekbare meerkosten gemaakt. Bijdrage herstel interieur € 5.000,-

- Der A-kerk (RM)

Groningen wil in 2035 energieneutraal zijn. Omdat de bijdrage van monumenten aan de realisatie van deze doelstelling gering is, kan de instandhouding van de cultuurhistorische waarden in veel gevallen prevaleren. Wel van belang is dat de energiekosten van een monument niet zo hoog worden, dat het daardoor niet meer gebruikt kan worden. Een voorbeeld hiervan is de Der A-kerk, een monumentale multifunctionele 'zaal' in de stad, die in de winterse maanden alleen tegen zeer hoge kosten warm te krijgen is. Samen met de eigenaar zijn we een pilot gestart om voor dergelijke gebouwen een oplossing te vinden. Bijdrage PM

- Havenkranen (Ritsemalocatie).

In opdracht van de gemeente wordt door het Groninger Monumenten Fonds (GMF) onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van instandhouding, restauratie en herbestemming van dit markante erfgoed. Hiervan zijn mooie voorbeelden in het land bekend, o.a. in Harlingen en Amsterdam. We willen de kranen gebruiken als inspiratiebron en aanjager voor

de ontwikkeling van de havenpier tussen het Eemskanaal en de Hunzehaven. De havenkranen kunnen vervolgens als GM beschermd worden.

Bijdrage aan haalbaarheidsonderzoek instandhouding en digitalisering archief € 10.000

- Martinitoren (RM)

Onder het motto 'de Martinitoren in een nieuw licht' heeft Marketing Groningen een plan gelanceerd om het verhaal van de toren met behulp van nieuwe technieken opnieuw te vertellen en voor de ruim 60.000 bezoekers per jaar tot een eigentijdse beklimming te maken. Afhankelijk van de concretisering van de plannen, de kosten en beoogde dekking hiervan, een bijdrage van maximaal € 10.000

- Een stelpost voor aanschrijvingen

Om bij aanschrijving in het kader van de Woningwet te voorkomen dat bij een gedwongen "sober en doelmatig herstel" de cultuurhistorische waardevolle onderdelen het kind van de rekening worden, kan een bijdrage nodig zijn. Stelpost: PM

▪ Reservering bijdrage 'bijzondere-gevallen' totaal: € 30.000 + PM

6.5 *Beter verbeteren (40% subsidie met max. van € 5000,- per eenheid)*

De "Beter verbeteren-regeling" biedt eigenaren de mogelijkheid historisch waardevolle onderdelen van hun onroerend goed (glas in lood, roedenverdeling, dakkapellen, balkons, hekwerken, natuursteenwerk, kleurreconstructie, enz.) met behulp van een kleine subsidie zorgvuldig te herstellen. De regeling vormt voor velen een stimulans om af te zien van een goedkopere (verminkende) aanpak met bijvoorbeeld kunststof, trespa, en dergelijk materialen. De regeling is in de praktijk een succes. Enerzijds omdat hiermee vermindering van cultuurhistorische waarden kan worden voorkomen en het monumentale straatbeeld in stand gehouden kan worden, anderzijds omdat de regeling flexibel kan worden ingezet (stelpost in het programma met verantwoording aan het eind van het jaar). Hierdoor functioneert de regeling behalve als oliespuit ook af en toe ook als brandblusser en/of EHBO-doos.

Bijdrage maximaal € 5000 per pand of eenheid. Reservering: € 40.000

6.6 *Inwinnen externe adviezen*

Bij de Rijksdienst was vroeger deskundigheid op velerlei gebied aanwezig op het gebied van de techniek van het restaureren, van bijvoorbeeld natuursteen, zoutuitslag, kleuronderzoek, conserveringsmethoden, enz. De veranderende opstelling van het rijk heeft ertoe geleid dat van deze technologische kennis, voor zover nog aanwezig, door gemeenten steeds minder gebruik kan worden gemaakt. Dit probleem lossen we op door onze eigen kennis op dergelijke gebieden waar mogelijk te vergroten. Soms moet deskundigheid hiervoor echter worden ingehuurd. Omdat deze kennis niet altijd direct in het belang van de opdrachtgever is (kan bijvoorbeeld ook als contra-expertise nodig zijn), kunnen deze kosten vaak niet bij de opdrachtgever worden neergelegd. Stelpost kosten: € 5.000

Kosten onderzoek naar bijvoorbeeld kleurige afwerking monumenten, 5 a max. € 2000,-
€ 10.000,-

6.7 *Uitvoering onderhoudsleningen uit Stimuleringsfonds wonen & monumenten*

De laagrentende onderhoudslening voor gemeentelijke monumenten is een succes. Om de lening voldoende aantrekkelijk te maken heeft u besloten dat alle bijkomende kosten voor

rekening van de gemeente komen. Dit zijn de kosten van de bank (SVn) en die van de Monumentenwacht. Per af te sluiten (groot) onderhoudslening van ca € 25.000,- zijn deze kosten ca € 3500,-, bij een onderhoudslening van 1 a 2 euroton bedragen zij ca € 10.000,-. Voor dit bedrag inspecteert de Monumentenwacht het pand gedurende de gehele looptijd van de lening. De gemeentelijke bijdrage van ca 10% van de onderhoudskosten kan gezien worden als een subsidie op zorgvuldig onderhoud, vergelijkbaar met de fiscale aftrek bij van rijkswege beschermde monumenten. In verhouding tot het traditionele subsidiëren zijn het kleine bedragen, die in principe hetzelfde effect opleveren. Stelpost kosten: **€ 10.000**

6.8 Promotieel

▪ Organisatiekosten 30e Open Monumenten Dag (deels uitbesteed aan Gras)	€ 15.000
▪ Bijdrage aan 'Hervonden Stad', i.s.m. de stichting Monument en Materiaal uit te geven 22 ^e jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie	€ 15.000
▪ Stadsmonumentenborden, bestaan 25 jaar! Na uitbreiding tot 100, nu nog enig onderhoud aan bestaande borden	€ 2.000
▪ Folders maken tbv Richtlijnen Onroerend Erfgoed Groningen 2017 (ROEG)	€ 1.500
▪ Aanpassing website (agv introductie gemeentelijke 'kernwebsite')	€ 4.000
▪ 500 jarig bestaan van het St Anthony Gasthuis, bijdrage aan publicatie	€ 2.500
▪ Promotieel, onvoorzien	pm

Totaal promotieel: **€ 40.000 + pm**

6.9 Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen

▪ Stichting Oude Groninger Kerken	€ 318
▪ Stichting Groninger Landschap	€ 771
▪ Provinciale Groningse Oudheidkundige Commissie	€ 908
▪ Stichting de Groninger Poldermolens (vroeger Molenstichting Hunsingo)	€ 182
▪ Vereniging Hendrick de Keyser	€ 45
▪ Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland	€ 75
▪ Nederlandse Watertoren Stichting	€ 45

Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen, totaal ca **€ 2.500**

6.10 Kosten inventarisatie en waardering onbeschermd erfgoed

Naast de bestaande rijks- en gemeentelijke monumenten bestaat er nog heel veel onbeschermd erfgoed binnen onze gemeentegrenzen. Sinds 2012 zijn gemeenten wettelijk verplicht deze cultuurhistorische waarden in de ruimtelijke ordening te wegen en in de bestemmingsplannen te borgen. Tot die tijd gold dat alleen in de beschermde stads- en dorpsgezichten. Incidenteel is dit gebeurd, maar gemeentebreed zijn wij hier tot nu toe onvoldoende aan toe gekomen. In de nieuwe erfgoednota wordt dit daarom een belangrijk speerpunt. Dit inventariseren, waarderen en afwegen van cultuurhistorische waarden tegen andere belangen vraagt de komende Omgevingswet ook van ons (Besluit Activiteiten Leefomgeving artikel 5.72). Vooruitlopend op de vaststelling van de nieuwe erfgoednota willen we hier vast budget voor reserveren, om er na vaststelling direct mee aan de slag te kunnen gaan. Reservering: **€ 100.000**

rekening van de gemeente komen. Dit zijn de kosten van de bank (SVn) en die van de Monumentenwacht. Per af te sluiten (groot) onderhoudslening van ca € 25.000,- zijn deze kosten ca € 3500,-, bij een onderhoudslening van 1 a 2 euroton bedragen zij ca € 10.000,-. Voor dit bedrag inspecteert de Monumentenwacht het pand gedurende de gehele looptijd van de lening. De gemeentelijke bijdrage van ca 10% van de onderhoudskosten kan gezien worden als een subsidie op zorgvuldig onderhoud, vergelijkbaar met de fiscale aftrek bij van rijkswege beschermde monumenten. In verhouding tot het traditionele subsidiëren zijn het kleine bedragen, die in principe hetzelfde effect opleveren. Stelpost kosten: **€ 10.000**

6.8 Promotieel

▪ Organisatiekosten 30e Open Monumenten Dag (deels uitbesteed aan Gras)	€ 15.000
▪ Bijdrage aan 'Hervonden Stad', i.s.m. de stichting Monument en Materiaal uit te geven 22 ^e jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie	€ 15.000
▪ Stadsmonumentenborden, bestaan 25 jaar! Na uitbreiding tot 100, nu nog enig onderhoud aan bestaande borden	€ 2.000
▪ Folders maken tbv Richtlijnen Onroerend Erfgoed Groningen 2017 (ROEG)	€ 1.500
▪ Aanpassing website (agv introductie gemeentelijke 'kernwebsite')	€ 4.000
▪ 500 jarig bestaan van het St Anthony Gasthuis, bijdrage aan publicatie	€ 2.500
▪ Promotieel, onvoorzien	pm

Totaal promotieel: **€ 40.000 + pm**

6.9 Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen

▪ Stichting Oude Groninger Kerken	€ 318
▪ Stichting Groninger Landschap	€ 771
▪ Provinciale Groningse Oudheidkundige Commissie	€ 908
▪ Stichting de Groninger Poldermolens (vroeger Molenstichting Hunsingo)	€ 182
▪ Vereniging Hendrick de Keyser	€ 45
▪ Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland	€ 75
▪ Nederlandse Watertoren Stichting	€ 45

Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen, totaal ca **€ 2.500**

6.10 Kosten inventarisatie en waardering onbeschermd erfgoed

Naast de bestaande rijks- en gemeentelijke monumenten bestaat er nog heel veel onbeschermd erfgoed binnen onze gemeentegrenzen. Sinds 2012 zijn gemeenten wettelijk verplicht deze cultuurhistorische waarden in de ruimtelijke ordening te wegen en in de bestemmingsplannen te borgen. Tot die tijd gold dat alleen in de beschermde stads- en dorpsgezichten. In de nieuwe erfgoednota wordt dit daarom een belangrijk speerpunt. Dit inventariseren, waarderen en afwegen van cultuurhistorische waarden tegen andere belangen vraagt de komende Omgevingswet ook van ons (Besluit Activiteiten Leefomgeving artikel 5.72). Vooruitlopend op de vaststelling van de nieuwe erfgoednota willen we hier vast budget voor reserveren, om er na vaststelling direct mee aan de slag te kunnen gaan.

Reservering: **€ 100.000**

6.11 Kosten digitalisering en ontsluiting erfgoedinformatie

Cultuur Waarden Kaart (CWK)

Al een aantal jaren wordt er gewerkt aan een zo goed mogelijke digitale ontsluiting van alle erfgoed gegevens door middel van een Cultuurhistorische Waarden Kaart (CWK). De CWK is via internet te bekijken: www.groningen.nl/monumenten

Naast de beschermde monumenten bestaat er een veelvoud van cultuurhistorisch waardevolle relictten waarvan de inhoudelijke en administratieve gegevens in de CWK moeten worden ondergebracht. Enerzijds ten behoeve van ontsluiting voor architecten, makelaars, eigenaren en geïnteresseerde burgers. Anderzijds gemeentelijk intern, bijvoorbeeld ten behoeve van stedenbouwkundige plannen en bestemmingsplannen, bouwtoezicht en het Klant Contact Centrum van de gemeente. De gemeente is het loket voor de burger en in dat kader zijn wij wettelijk verplicht informatie over monumenten en archeologie (begrenzings, regimes, etc) snel (digitaal) beschikbaar te hebben. Voor de archeologie betekent dit de geografische ontsluiting van meer dan duizend vindplaatsen. Voor de bovengrond gaat het om nog veel meer items. Eenmaal digitaal beschikbaar zijn de gegevens enerzijds goed locatiegebonden gearchiveerd en anderzijds voor iedereen raadpleegbaar en in te zetten ten behoeve van planvorming en planontwikkeling in de ruimtelijke ordening door overheden, bedrijfsleven en burgerij. Voor een belangrijk deel moeten we de CWK maken als gevolg van wettelijke taken (o.a. de van kracht wordende Omgevingswet). Kosten digitalisering **€ 25.000**

NB. Vanaf dit jaar moet voor onderhoud, beheer en uitbouw van de CWK structurele capaciteit beschikbaar zijn, zowel inhoudelijk als automatisering technisch. Hiervoor is in principe budget beschikbaar binnen de door u sinds 2015 structureel beschikbaar gestelde extra 300.000 euro (na bezuinigingen € 256.500) tbv wettelijke taken.

6.12 Kosten Bouwhistorisch onderzoek

Het gebouwde archief is het bovengrondse complement van het bodemarchief. Eigenlijk is de scheiding hiertussen ter hoogte van het maaiveld een willekeurige, immers oude gebouwen staan met hun fundamenteën in de grond en archeologen zijn vooral op zoek naar een beeld van wat ooit boven de grond stond. Voor het gebouwde archief geldt bij verbouw en sloop dezelfde onvermijdelijke destructie van unieke gegevens als bij het bodemarchief.

Sinds 2000 voeren wij bouwhistorisch onderzoek uit en worden bij restauraties en verbouwingen de te verstoren delen zo goed mogelijk onderzocht en gedocumenteerd. Doel hiervan is enerzijds de kwaliteit van de planvorming en de realisatie van restauraties te verhogen en anderzijds (vergelijkbaar met de archeologie) te documenteren wat vernietigd wordt. Jaarlijks worden 20 a 25 restauratie- en verbouwprojecten bouwhistorisch begeleid. De resultaten hiervan worden gepubliceerd in 'Hervonden Stad', jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente Groningen.

Daarnaast loopt sinds 2002 het project 'bouwhistorische verkenningen binnenstad', een groot systematische onderzoek naar gebouwen met (uiterlijke) kenmerken van vóór 1850. Het onderzoek heeft een schat aan informatie opgeleverd over tot nu toe onbekende Middeleeuwse, 17^e en 18^e eeuwse bebouwing. De uitkomst heeft geleid tot de aanwijzing van ruim 150 oude casco's als gemeentelijk monument. De bouwhistorische informatie is in rapportvorm per pand beschikbaar en te downloaden vanuit de CWK. De informatie is onmisbaar gebleken voor zorgvuldige planvorming en de beoordeling van verbouwplannen. Van de in totaal ca 1300 panden die zeker ouder dan 1850 zijn, moeten er nog minder dan 200 worden verkend. Dit deels extern uit te voeren werk kost nog ca 100.000 euro. Daarnaast groeit het aantal panden waarbij alsnog het vermoeden is ontstaan dat ze ouder dan 1850 zijn.

De uitwerking van de rapporten loopt daar overigens op achter. De afgelopen jaren heeft onze bouwhistoricus als gevolg van capaciteitsgebrek moeten bijspringen bij restauratieadviesing, waardoor weinig vordering is gemaakt. Naast het reguliere werk en het werk voor de CWK blijft er weinig tijd over om het project 'bouwhistorische verkenningen binnenstad' af te ronden. De verkenningen en het schrijven van de rapporten zal, afhankelijk van het beschikbare budget, op een lager pitje de komende jaren dus nog doorlopen.

Kosten project 'bouwhistorische verkenningen binnenstad':	€ 15.000
Kosten regulier bouwhistorisch onderzoek:	€ 10.000
Kosten bouwhistorisch onderzoek totaal:	€ 25.000

6.13 Groninger Monumenten Fonds

Het GMF NV is bijna 15 jaar geleden mede op initiatief van de gemeente opgericht om moeilijk rendabel te maken monumenten te verwerven, te herstellen, te revitaliseren, langdurig te exploiteren en in beheer te houden. Aanleiding hiervoor was de ervaring met het in 1996 door de raad vastgestelde gemeentelijke Kanjerplan, waarbij duidelijk was geworden dat voor bepaalde gebouwen moeilijk een commerciële ontwikkelaar te vinden was. Door de oprichting van GMF heeft de gemeente Groningen een voertuig gecreëerd dat mede vorm kon geven aan de uitvoering van het monumentale beleid van de gemeente. Recente projecten van het GMF waren de revitalisering van het Prinsenhof, Watertoren-noord, de dubbele bedrijfshal en het Reguleurshuis op het voormalige gasfabriekterrein en de Schouwburg. Het GMF is een naamloze vennootschap. Het aandelenkapitaal is indertijd ingebracht door Lefier, Nijestee, Waterschap Noordzijlvest, TCN-SIG, de gemeente Veendam, Stichting Libau, de Stichting Oude Groninger Kerken en de Jan Menze van Diepen Stichting. De gemeenten Groningen en Hogeveen-Sappemeer en de provincie Groningen zijn momenteel verbonden middels een achtergestelde lening aan het GMF.

Als voorbeeld voor het GMF diende het Amsterdamse Monumenten Fonds (AMF), dat inmiddels is gefuseerd met de NV Stadsherstel Amsterdam. Laatstgenoemde heeft in zijn inmiddels 50 jarige bestaan ruim 450 panden in de Amsterdamse binnenstad verworven en gerestaureerd en het beschikt inmiddels over een groot eigen vermogen.

Door toedoen van het aanscherpte rijksbeleid, hebben de woningbouwcorporaties Nijestee en Lefier hun GMF-aandelen af moeten stoten. In het kader van de stedelijke afspraken met de beide woningbouwcorporaties, zijn de corporatieve aandelen door de gemeente overgenomen. Om verschillende redenen willen wij dat het GMF een krachtige partij wordt, die door groei van haar portefeuille in staat is om ook minder rendabele monumenten te restaureren, van een (nieuwe) functie te voorzien en langdurig te beheren. In de nieuwe erfgoednota zullen wij hier op terugkomen. Bijdrage

€ 50.000,-

6.14 Onvoorzien algemeen

€ 20.000,-

6.15 Stimuleringsfonds Wonen en Monumenten (Swm)

Uit dit revolverend fonds worden ondermeer laagrentende leningen verstrekt ten behoeve van de instandhouding van gemeentelijke monumenten. Nu de subsidiemiddelen zijn beperkt, wordt dit fonds steeds belangrijker voor de instandhouding van gemeentelijke monumenten. Dit jaar zijn er weer al 7 aanvragen ingediend. Daarom is het belangrijk dat als er aan het eind van het jaar in dit bestedings-programma budget overblijft, dit te storten in het Swm: **PM**

6.16 Samenvatting kostenposten bestedingsvoorstel 2017

Bijdrage kerken totaal, reservering:	€ 80.000	+	PM
Bijdrage 5 molens binnen de gemeentegrenzen totaal maximaal:	€ 12.500		
Reservering bijdrage gemeentelijke kanjers	€		PM
Reservering bijdrage 'probleem-gevallen' totaal:	€ 30.000	+	PM
Reservering bijdrage 'Beter verbeteren'	€ 40.000		
Reservering kosten inwinnen externe adviezen	€ 5.000		
Reservering kosten kleurhistorisch onderzoek	€ 10.000		
Stelpost kosten onderhoudslening GM uit Swm	€ 10.000		
Kosten promotionele activiteiten	€ 40.000	+	PM
Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen, totaal ca	€ 2.500		
Reservering kosten inventarisering en waardering	€100.000		
Kosten Cultuurhistorische WaardenKaart (CWK)	€ 25.000		
Kosten bouwhistorisch onderzoek en documentatie	€ 25.000		
Storting in Stimuleringsfonds wonen & monumenten			PM
Groninger Monumenten Fonds	€ 50.000		
Onvoorzien algemeen	€ 20.000		

Bestedingsvoorstel budget Monumenten 2017 totaal ca.: € 450.000 + PM

NB. Het beschikbare budget bedraagt € 200.000 + € 50.000 tbv het GMF.

In de loop van het jaar zal blijken welke delen van het totale programma gerealiseerd kunnen worden. Bij de realisatie van het programma gaan de opgenomen 'harde' verplichtingen (o.a. beschikkingen aan derden) voor op de overige projecten. Wat overblijft schuift door naar volgend jaar.

Monumentenbudgetten financieel

Peildatum: 23-1-2017

Restant aangegane verplichtingen per 31/12

Voorlopige beschikking subsidieverlening Wilhelminamolen (5635959 / C. Versloot / 20-04-2016)	3.035,00	
Voorlopige beschikking subsidieverlening vervangen rieten dak Stadsweg 22 (5870024 / C. Versloot / 20-07-2016)	27.354,00	restant; € 35.000 uitbetaald op 29/11
Voorlopige beschikking subsidieverlening Goeman Borgesiuslaan 157 (6097166 / M. Verkerk / 22-12-2016)	2.500,00	
	32.889,00	

Uitgaven 2016			Geraamde kosten	Realisatie kst. - /- opbr.	Verplichtingen	
5.1	Bijdrage kerken in aanvulling op Brim	25% in de subsidiabele kosten	81.000,00	65.744,00		
5.2	Bijdrage aan 5 molens in aanvulling op rijksregeling Brim	30% gebaseerd op Brim-subsidiebeschikking	12.500,00	12.500,00		
5.3	Eemskanaal nz 48 (GM), Elevator Maatschappij Groningen (EMG)	Kanjerproject (financiering: laagrentende lening revolverend fonds)	PM			
5.4 a	De Wijert-Noord (door het rijk aangewezen wederopbouwwijk)	Bijdrage	PM			
5.4 b	Goeman Borgesiuslaan 157 (GM)	Bijdrage	5.000,00	2.500,00	2.500,00	
5.4 c	Herstel rieten daken op boerderijen; Stadsweg 22 (GM)	Bijdrage 40% subsidie, reservering	20.000,00	35.000,00	27.354,00	
5.4 d	Havenkranen (Ritsemalocatie)	Bijdrage HHO en instandhouding	10.000,00			
5.4 e	St. Jozefkerk, Maarschalkerweerdorgel (RM)	Bijdrage	5.000,00			(voorlopige beschikking 7-10-2016; briefnr. 5
5.4 f	Stelpost voor aanschrijvingen	PM				
5.5	Beter Verbeteren Algemeen	40% subsidie/max. € 5.000 per eenheid	50.000,00	53.638,00	3.035,00	
5.6	Inwinnen externe adviezen (op gebied van techniek van restaureren)	Stelpost kosten	5.000,00			
5.7	Uitvoering onderhoudsleningen uit Stimuleringsfonds wonen & monumenten	Stelpost kosten	10.000,00	837,50		
5.8 a	Organisatiekosten 29e Open Monumenten Dag (deels uitbesteed aan Gras)		20.000,00	13.476,49		
5.8 b	Bijdrage aan 'Hervonden Stad' (i.s.m. M&M; 21e jaarboek)		15.000,00	-1.114,83		
5.8 c	Stadsmonumentenborden, 13 stuks		10.000,00	23.080,00		
5.8 d	Folders t.b.v. Richtlijnen Onroerend Ergoed Groningen 2016 (ROEG)		1.000,00			
5.8 e	Aanpassing website (a.g.v. introductie gemeentelijke 'kernwebsite')		4.000,00			
5.8 f	Promotioneel, onvoorzien	PM				
5.9	Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen		2.500,00	2.442,00		
5.10	Kosten digitalisering en ontsluiting erfgoed informatie (CWK)		110.000,00	65.018,89		
5.11	Kosten Bouwhistorisch onderzoek		35.000,00	8.445,00	5.715,30	BDM + DE REE + WIERTS
5.13	Onvoorzien algemeen		20.000,00	8.423,30		
5.14	Stimuleringsfonds Wonen en Monumenten	PM				
Totaal			416.000,00	289.990,35	38.604,30	

Budget Intensiveringsmiddelen Wonen	€ 200.000,00	0,00
Restant BUDGET MONUMENTEN 2015	€ 90.000,00	
TOTAAL BESCHIKBAAR BUDGET 2016	€ 290.000,00	

Totaal uitgaven monumenten 2016	€ 289.990,35
---------------------------------	--------------

Nog beschikbaar	€ 9,65
-----------------	--------

BIJLAGE 2

BIJLAGE 3. bij brief aan de raad: Bestedingsprogramma archeologie 2017

Inleiding

Voor u ligt het bestedingsprogramma Archeologie 2017. Hierin wordt beknopt besproken welke verplichtingen wij aangaan teneinde het archeologisch erfgoed in de gemeente Groningen te beschermen en te delen met inwoners van de gemeente, aan wie het tenslotte toebehoort. De gemeente Groningen maakt vanaf 1 juli 2017 geen gebruik meer van haar opgravingsvergunning, en voert al geruime tijd zelf geen archeologische opgravingen uit. De nadruk van archeologisch erfgoedbeleid is veel meer komen te liggen op regie van onderzoek en bundeling van kennis. Het budget voor archeologie bedraagt € 120.000

Archeologisch depot

De gemeente beschikt over een Gemeentelijke Bewaarplaats voor Bodemvondsten. Die bevindt zich in de voormalige bewaarschool, Westerbinnensingel 48. Dat pand wordt daarvoor gehuurd samen met de Stichting Monument & Materiaal (M&M). In het gebouw is naast het gemeentelijk archeologisch depot de collectie historische bouwmaterialen van M&M ondergebracht, alsmede werkruimte voor vrijwilligers van de Stichting, die helpen bij de uitwerking van oude opgravingen. Daarnaast wordt in het interprovinciale Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis (NAD) ruimte gehuurd om niet-exposabel, maar wettelijk wel te bewaren vondstmateriaal goed geconditioneerd op te slaan. Met de inwerkingtreding van de Erfgoedwet per 1 juli 2017 zijn er nieuwe eisen gesteld aan de opslagruimte voor archeologisch vondstmateriaal. Ons depot voldoet hier op dit moment niet aan en het is daarom de vraag of er in de toekomst niet naar een andere vorm gekeken moet worden. In de nieuwe erfgoednota komen we hierop terug.

Vaste lasten archeologisch depot	45.000
Onkostenvergoeding vrijwilligers	2.500
Bijdrage aan lederz voor inhuur twee archeologische medewerkers	4.000
Kosten voor conservering en vondsten	2.500
Huur Depotruimte Nuis	6.000
Totaal	60.000

1. Onderzoek en uitwerking

De bescherming van archeologische waarden is sinds wetgeving in 2007 in principe goed geregeld. Naast beschermde archeologische monumenten is het overgrote deel van de archeologische waarden beschermd in het bestemmingsplan. Dat verplicht de aanvrager van een omgevingsvergunning om bij bodemverstoring archeologisch onderzoek te (laten) doen. De kosten van e.e.a. komen voor rekening van de 'verstoorder'. Het komt echter ook voor, bij toevalsvondsten bijvoorbeeld, dat de kosten niet bij de aanvrager neergelegd kunnen worden. Omdat er in zo'n geval belangrijke archeologisch kennis verloren dreigt te gaan als er geen documentatie plaatsvindt, dragen we deze kosten als gemeente zelf. Wij maken daarbij gebruik van de diensten een vaste

aannemer (RAAP/Tauw) waarmee wij een vierjarig raamcontact hebben afgesloten voor bodem- en archeologisch onderzoek.

In het pre-malta tijdperk toen de gemeente al wel een eigen opgravingsvergunning had, de periode 1993 - 2002, zijn er door de gemeente (veld)onderzoeken uitgevoerd waarvan de uitwerking toen noodgedwongen beperkt is gebleven, en deze daardoor nu niet is te delen met publiek of professionals. Omdat het hier wel om belangrijke gemeentelijke archeologische waarden gaat, en om deze kennis die niet verloren mag gaan (dan hadden we het ook niet hoeven opgraven), starten we het project 'Uitwerking en Publicaties oude opgravingen'. Hiermee willen wij invulling geven aan de gemeentelijke verplichting tot documentatie van archeologisch erfgoed. In de nieuwe erfgoednota zullen we hier nadere uitwerking aan geven. Vooruitlopend daarop willen we hiervoor alvast budget reserveren in dit jaarprogramma. Waar mogelijk sluiten we aan bij projecten die actueel zijn, zoals bijvoorbeeld de (her)inrichting van Coendershof.

Coendershof	€ 3.000	Uitwerking onderzoek 1996
Lutkenieuwstraat, uitwerking	pm	Tegemoetkoming aanvrager
Helpermaar	pm	Verplichting uit pre-malta tijd
A-kerkstraat	pm	Verplichting uit pre-malta tijd
Uitwerking pre malta 1993-2002	pm	Verplichting uit pre-malta tijd
Reservering totaal	€ 50.000	

2. Excessieve kosten voor archeologisch onderzoek

Excessieve kosten zijn kosten die voor rekening van de 'verstoorder' komen als de kosten voor archeologisch onderzoek hoger zijn dan 7% van de vastgestelde bouwsom. Daarboven draagt de gemeente de helft van de kosten bij tot maximaal 25.000 euro per plan. De achterliggende bedoeling van de wetgever is dat een initiatiefnemer zo goed mogelijk rekening houdt met de archeologische waarden in de bodem, waardoor de kosten voor archeologie zo laag mogelijk blijven.

Er wordt zeer spaarzaam gebruik gemaakt van de regeling. Tot 2015 kon dat uit (een reservering van het) archeologiebudget worden betaald, maar sinds de bezuinigingen op het archeologie budget van 300.000 naar 100.000 euro is dit niet meer mogelijk en hebben wij al in 2015 besloten deze (verplichte) vergoeding in voorkomende gevallen uit de algemene middelen te dekken.

3. Gemeentelijke bijdrage aan programma's van eisen

In de nota 'Archeologie op Groninger wijze' (2011) is opgenomen dat wij – om de initiatiefnemer van een bouwaanvraag gedeeltelijk te ontlasten - de kosten voor het maken van de verplichte programma's van eisen voor een opgraving vergoeden. In de nieuw vast te stellen nota vervalt deze vergoeding. De kosten voor een dergelijk PVE maken namelijk procentueel zeer weinig uit van de totale onderzoekskosten. Omdat de nota pas in de tweede helft van 2017 van kracht zal worden, nemen we een post voor 3 PVE's op om toch aan onze verplichting uit de nota 2011 te kunnen voldoen.

Reservering 3 x 1.500 per PVE	€ 4.500
-------------------------------	---------

4. CWK/Archeologische Kaart

Eén van de lagen van de Cultuurhistorische Waardenkaart (CWK) betreft de wettelijke verplichte archeologische beleidskaart. Hierop wordt niet alleen juridisch-beleidsmatig bijgehouden welke terreinen welke bescherming hebben, maar wordt sinds 2015 ook aangegeven welke archeologische onderzoeken waar hebben plaatsgevonden. De archeologische beleidskaart moet actueel worden gemaakt en gehouden. Om aan de verplichtingen m.b.t de nieuwe Omgevingswet te kunnen voldoen, moet de kaart worden aangevuld met informatie van oudere onderzoeken. In samenwerking met de Groninger Archieven wordt zoveel mogelijk digitaal hierin ontsloten.

Actualiseren archeologische kaart	€ 10.000
-----------------------------------	----------

6. PR-activiteiten

Om de informatie en kennis die voortkomt uit het archeologisch onderzoek publiek te maken, publiceren we hierover al 20 jaar in Hervonden Stad, jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente Groningen. Dit jaar zal in het Scheepvaartmuseum een tentoonstelling georganiseerd worden over de resultaten van de opgravingen aan de Grote Markt/Forum. Verder wordt nauw samengewerkt met het archeologisch instituut van de RUG en met de stichting Erfgoedpartners waarin ook de provincie en diverse musea participeren. De kosten voor deze activiteiten proberen we zo veel mogelijk onder te brengen in andere budgetten.

7. Totaal overzicht posten bestedingsprogramma archeologie

Archeologisch Depot	€ 60.000
(Uitwerking) Onderzoek	€ 50.000
Excessieve kosten voor archeologisch onderzoek	pm
Excessieve kosten programma's van eisen	€ 4.500
CWK/Archeologische beleidskaart	€ 10.000
PR activiteiten	pm
Totaal	€ 124.500

NB. Het beschikbare budget bedraagt 120.000 euro. Wij gaan verplichtingen aan voor zover het budget het toelaat.